

Dette er Rolsvøy herredsting under ett av krigsårene. I første rekke sitter fra venstre Syver Haugen, ordfører Ole Omberg og Claudius Jonassen. De som står bak er Juel Johansen, Othar Günther, Syver Næss og Hans Bråthen.

Fotograf ukjent. (Østfold Fylkes Billedarkiv). Informant: Ragnar Omberg (f. 1919).

En dag meddelte sveitfører at avdelingen skulle forflyttes til Saltfjellet. Jernbanevogner sto ferdig på Mysen stasjon. Guttene fikk permisjon for å reise hjem og si adjø og hente mer klær. Enkelte syklet frem og tilbake til Onsøy. Til alles glede ble det ikke noe av reisen.

Hvordan ble kommunen styrt, og hvilken stilling hadde N.S.? Kommunen var ikke forberedt på krig og hadde ikke utarbeidet noen evakueringsplan eller andre sikkerhetsforanstaltninger. 10. april holdt Rolsvøy herredsstyre møte på vanlig måte som om ingenting var skjedd. Senere oppnevnte kommunen en såkalt sanitets- og evakueringsnevnd.

N.S. hadde ingen sterk stilling i Rolsvøy. Partiet var ikke særlig energisk verken når det gjaldt medlemsverving eller propaganda. De andre politiske partier dannet en samlet front mot N.S. helt til de ble oppløst og eiendelene deres inndratt. Etter ordre fra sentrale nazimyndigheter ble de folkevalgte styrrer, råd og utvalg avsatt, og N.S.-folk ble innsatt som ledere så langt det var folk nok til å fylle vervene. De øvrige plassene ble fylt opp med jøssinger. Flere av dem som ble innsatt i kommunale verv var til liten glede og nytte for makthaverne. De nye utvalgene og styrene visste at motstanden var sterk, og de opptrådte derfor forsiktig og minst mulig provoserende.

*Fra bygdeboka
i Rolsvøy.*

Det nye herredsstyre med O. Omberg som ordfører holdt sitt første møte 28. januar 1941. Herredsstyret byttet navn til herredsting, og ordføreren fikk utstrakte fullmakter. I realiteten var det han som fattet vedtakene, som ble lagt frem for godkjenning. I herredsstyreprotokollen, som egentlig bare var en vedtaksbok, står det f.eks.: "Jeg gjør vedtak —". Den NS-opnevnte ordfører var derfor suveren i kommunalt styre og stell, og dette ble presisert i skriv fra NS's fylkesfører av 19/12 1941.

Forøvrig ble det ikke fattet mange kommunale vedtak i okkupasjonsårene. Men mange rundskriv ble sendt ut og lest opp. De kunne gjelde nazifisering, propaganda og påbud om opphenging av bilder av Hitler og Quisling.

Ragnar Omberg, f. 1920, forteller om hvordan faren hans ble ordfører i den nye kommunen: "Sommeren 1940 fikk min far forespørsel fra daværende fylkesmann, som sto direkte under administrasjonsrådet, om han kunne tenke seg å stille som ordfører, og prøve å få det kommunale arbeid i gang igjen. Alt kommunearbeid hadde jo ligget nede siden april dagene. Årsaken til at min far ble forespurt, kjenner jeg ikke eksakt til, men antagelig var den sittende ordfører først blitt forespurt med negativt resultat. At far da ble spurt, kom vel av at han nylig hadde returnert fra Sverige etter endt internering. -

Far kontaktet da samtlige som satt i herredsstyret. De var alle enige med min far at verden ikke sto stille, og at noen måtte ta seg av det rent administrative også i kommunen. Det så således lyst ut. Men herredsstyremedlemmene satte som betingelse at de først skulle forhøre seg med sine overordnede. Disse ga det svar at de skulle holde seg vekk fra slikt arbeid, og la nazistene ordne det selv.

På dette tidspunkt var min far ikke medlem av N.S., og det var heller ingen andre i bygda. Far var imidlertid av den oppfatning at administrasjonen måtte komme i gang. Han kontaktet da en rekke fremstående menn i bygda, og fikk til slutt samlet nok folk til et nytt herredsstyre.

Utpå våren 1941 meldte far seg inn i N.S. Etter krigen ble far dømt til fengsel i tre og et halvt år, samt inndragning av halvparten av sin formue, heri 2000 kroner som han møysommelig hadde oppspart i livsforsikring. I domspremissene het det at han hadde styrt kommunen meget godt, men at han med sin dyktighet burde ha visst at Norge var i krig gjennom alle fem okkupasjonsår." -

Ragnar Omberg påpeker at krigshistorikeren Sverre Hartmann i 1970 la frem sin vitenskapelige avhandling, der han belyser og beviser at Norges statlige krig ble avsluttet 10. juni 1940.

"Dette var i samsvar med det far mente. Han hadde jo deltatt i forhandlingene med de norske myndigheter om hjemsendelsen av de 5000 mann som var internert i Sverige. Han sto også for den rent praktiske organisering av hjemsendelsen. Samtlige måtte underskrive et dokument hvor de stilte liv og eiendom som garanti for at de ikke skulle foreta seg noe som var ulovlig mot okkupasjonsmakten."

Forøvrig arbeidet den nye kommune videre med gamle problemer fra mellomkrigsårene. Arbeidsløsheten ble så å si helt fjernet i løpet av okkupasjonstiden, og

↑
O. Emborg Tillitsmann for de indvorne

Filipstad, Sverige